

19. 2. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zvažované rozšíření rozsahu kriminalizace jednání právnických osob z pohledu jejich Criminal Compliance programů

Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), kterým byla po několika letech diskuzí a zvažování různých variant zavedena v České republice trestní odpovědnost právnických osob, čímž došlo k naplnění mezinárodních požadavků, kterými byla Česká republika vázána.

Trestní odpovědnost právnických osob je tak nyní realitou, se kterou musí právnické osoby působící v České republice počítat. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob totiž funguje na principu tzv. přičitatelnosti. To jinými slovy znamená, že za určitých podmínek se jednání osob fyzických přičítá osobě právnické. Takto přičteno pak může být na základě § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob za určitých podmínek jednání v zásadě jakéhokoli řadového zaměstnance dané společnosti. Tím se samozřejmě komplikuje situace především velkým korporacím s početným personálním obsazením. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob (konkrétně § 8 odst. 2 písm. b) tohoto zákona) však umožňuje právnickým osobám se z trestní odpovědnosti za trestné činy spáchané jejich řadovými zaměstnanci vyvinut. Toto vyvinutí je možné pokud daná společnost prokáže, že provedla taková *opatření, která měla provést podle jiného právního předpisu nebo která po ní lze spravedlivě požadovat*. Případné trestní odpovědnosti tak lze předejít správným nastavením vnitřních procesů a mechanismů v dané společnosti. Systém těchto opatření pak bývá označován jako program tzv. Criminal Compliance (případně česky trestněprávní program).

Řada společností se již proto v současné době rozhodla uведенé programy Criminal Compliance zavádět. To znamená, že přizpůsobují své stávající vnitřní předpisy, přijímají některé nové (např. různé protikorupční řády), organizují pro své zaměstnance související školení, nechávají si zpracovávat patřičné analýzy, zavádí kontrolní mechanismy, apod. Určitým problémem ale je, že i právnické osoby, které se rozhodnou chovat takto zodpovědně a vynaloží mnohdy nemalé finanční částky na zavedení trestněprávních programů, nemají jistotu, že tyto peníze budou vynaloženy skutečně účelně. Stále se totiž jedná o poměrně novou problematiku, se kterou nejsou v České republice prozatím dostatečné zkušenosti. Uvedené úsilí některých právnických osob navíc nyní může být zkomplikováno ještě více, a to zvažovanou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, která by rozsah trestní odpovědnosti právnických osob podstatně rozšířila. Účelem tohoto článku je proto stručné seznámení se základními principy zvažované novely a dále s

případnými dopady této novely na uvedené programy Criminal Compliance.

Současný stav

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vymezuje rozsah trestní odpovědnosti v ustanovení § 7 taxativním výčtem trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. V současnosti se jedná o více než 80 trestných činů, přičemž tento výčet v zásadě vychází z toho, že právnické osoby mohou být postihovány pouze za ta jednání (s určitými výjimkami), k jejichž postihu Českou republiku zavazují mezinárodní smlouvy nebo právo Evropské unie.[1] Tuto koncepci respektoval také zákon č. [141/2014](#) Sb.[2], kterým byl s účinností od 1. 8. 2014 mimo jiné rozšířen uvedený výčet trestných činů, jež může spáchat právnická osoba, a to o další čtyři trestné činy. Tři z těchto trestných činů[3] totiž byly přidány opět pouze na základě požadavků evropské legislativy[4]. Uvedená novela tak pro právnické osoby nepředstavovala žádnou zásadní změnu, na základě které by musely nějak výrazněji měnit své Criminal Compliance programy. Byla totiž pouze drobným rozšířením stávajícího výčtu trestných činů, jichž se právnická osoba může dopustit, avšak neměnila základní koncepci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Základní principy navrhované novely

V současnosti je však na pořadu dne mnohem radikálnější návrh novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který vláda předložila poslanecké sněmovně (dále též „PS“) dne 3. 9. 2014. Jedná se o návrh z dílny Ministerstva spravedlnosti ČR, který mimo jiné předpokládá naprosto zásadní změnu § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Dle tohoto návrhu by totiž měly být nově právnické osoby zásadně odpovědné za veškeré trestné činy obsažené v trestním zákoníku s výjimkou těch, u kterých to bude zákonem výslovně vyloučeno. Ustanovení § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by tak nově již neobsahovalo pozitivní výčet trestných činů, ale naopak výčet negativní, tedy výčet těch trestných činů, jejichž spáchání nebude možné právnické osobě přičítat.[5]

Vláda konkrétně navrhla změnu § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob v tomto znění: *„Trestnými činy se pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku s výjimkou trestných činů zabití (§ 141 trestního zákoníku), vraždy novorozence matkou (§ 142 trestního zákoníku), účasti na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku), rvačky (§ 158 trestního zákoníku), pomluvy (§ 184 trestního zákoníku), soulože mezi příbuznými (§ 188 trestního zákoníku), dvojího manželství (§ 194 trestního zákoníku), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), vlastizrady (§ 309 trestního zákoníku), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 trestního zákoníku), spolupráce s nepřitelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 trestního zákoníku), osvobození vězně (§ 338 trestního zákoníku), násilného překročení státní hranice (§ 339 trestního zákoníku), vzpoury vězňů (§ 344 trestního zákoníku), nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), opilství (§ 360 trestního zákoníku), proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavě jedenácté trestního zákoníku, vojenských uvedených ve zvláštní části hlavě dvanácté trestního zákoníku a použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 trestního zákoníku).“.*

Důvodová zpráva k této novele pak uvádí, že cílem navrhované změny je: *„rozšířit katalog trestných činů obsažený v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim tak, aby bylo možné trestněprávně postihnout i ta jednání právnických osob, u kterých je to z povahy věci žádoucí.“*[6]

Již na první pohled je zřejmé, že navrhovaná změna by vedla k masivnímu rozšíření rozsahu trestní

odpovědnosti právnických osob. Pan profesor Jelínek význam této změny přirovnává až k zavedení generální trestní odpovědnosti právnických osob.[7]

Aktuální stav navrhované novely

Předmětná navrhovaná novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je vedena jako sněmovní tisk č. 304. Tento návrh již prošel prvním čtením, které se konalo dne 5. 11. 2014. Výsledkem bylo usnesení, jímž PS přikázala tento návrh k projednání ústavně právnímu výboru a hospodářskému výboru PS a prodloužila lhůtu pro projednávání tohoto návrhu ve výborech o 30 dnů.

Dne 12. 11. 2014 byl předložen písemný pozměňovací návrh poslance JUDr. PhDr. Zdeňka Ondráčka, Ph.D., kterým se navrhuje z výše citovaného negativního výčtu ještě vypustit trestný čin pomluvy (§ 184 TrZ).

Hospodářský výbor PS projednal tento návrh zákona dne 26. 11. 2014, přičemž navrhl vrátit návrh zákona k přepracování a doporučil, aby byl tento návrh projednán s podnikatelskými svazy a asociacemi. Je důležité, že zároveň doporučil, aby návrh zákona zachoval a zpřesnil, případně doplnil stávající výčet trestných činů.[8] Je tedy zřejmé, že hospodářský výbor PS je nakloněn zachování stávající koncepce zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a zastává k vládnímu návrhu spíše negativní postoj.

Dne 16. 1. 2015 projednal novelu také ústavně právní výbor PS, který však zatím pouze přijal usnesení, kterým přerušil projednávání této novely na 30 dní a požádal Ministerstvo spravedlnosti České republiky o vypracování a zaslání *Zprávy k problematice zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jejíž předmětem by mělo být vyhodnocení dosavadní aplikace zákona č. 418/2011 Sb., zhodnocení právní úpravy s důrazem na možnosti jejího zpřesnění a zpřísnění a odstranění aplikačních problémů*[9]. Předložení této zprávy Ministerstvem spravedlnosti ČR se očekává koncem měsíce února 2015. V tuto chvíli tedy nelze další osud uvedené novely přesně předvídat.

Rozšíření rozsahu kriminalizace právnických osob z pohledu jejich Criminal Compliance programů

Smyslem tohoto článku není detailně se zabývat jednotlivými trestnými činy, za které by v případě schválení novely mohly být právnické osoby trestně odpovědné. V této souvislosti je však třeba vnímat pozitivně, že vláda ještě před předložením novely do Poslanecké sněmovny patrně v reakci na některé kritické připomínky z řad zástupců odborné veřejnosti navrhovaný negativní výčet částečně korigovala. Dle původního znění návrhu by totiž bylo například možné, aby byla právnická osoba odpovědná např. za trestný čin rvačky, který nejdříve nebyl ve shora citovaném negativním výčtu uveden. Autor tohoto článku se však i přes tyto korekce domnívá, že navrhovaná změna je příliš razantní a v zásadě se ztotožňuje s negativními stanovisky, která v rámci připomínkového řízení předložila Česká advokátní komora[10] a Svaz průmyslu a dopravy České republiky (dále jen „**SP ČR**“)[11], dle kterých je sporné, zda je tato změna vůbec v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, která úzce souvisí s principem *ultima ratio*. Přestože se důvodová zpráva na zmíněný princip *ultima ratio* na některých místech odvolává, dle autora neobsahuje adekvátní odůvodnění takto důležité změny. Zůstává proto otázkou, zda je skutečně z *povahy věci žádoucí*, aby byla trestní odpovědnost právnických osob rozšířena takto radikálně. V této souvislosti lze proto přivítat výše uvedený postoj hospodářského výboru PS.

Jedna z nejčastějších výtek ze strany kritiků navrhované novely se týká rizika zneužívání příliš širokého rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob v podnikatelském konkurenčním boji. Lze si totiž představit až určité šikanování právnických osob prostřednictvím velkého množství trestních

oznámení. S touto výtkou lze samozřejmě souhlasit, nicméně hlavním smyslem tohoto článku je poukázat na další aspekt případného masivního rozšíření kriminalizace právnických osob, který je překvapivě v diskuzích nad touto novelou poměrně upozadován, a sice na nutnost přizpůsobení Criminal Compliance programů jednotlivých právnických osob. Je totiž zřejmé, že rozsah výčtu trestných činů v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je z pohledu správného nastavení těchto programů zcela zásadní. Jinými slovy, právnická osoba se logicky bude muset chránit jinak, pokud bude vědět, že jí až na vyjmenované trestné činy hrozí trestní odpovědnost v zásadě za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku, než v případě, pokud by jí hrozila trestní odpovědnost „pouze“ za cca 80 trestných činů. Právnické osoby by tedy byly nuceny podrobit své Criminal Compliance programy zcela zásadní revizi tak, aby tyto odpovídaly novému okruhu trestných činů. Především by bylo vhodné provést analýzy pracovních úkolů a oprávnění jednotlivých zaměstnanců a zjistit tak, jakých nově zařazených trestných činů by se jednotliví zaměstnanci reálně mohli dopustit apod. Takovéto přizpůsobení Criminal Compliance programů by si ale pochopitelně vyžádalo značné náklady ze strany právnických osob. Je proto s podivem, že například v průběhu prvního čtení novely o tomto problému nepadla prakticky ani zmínka. Pouze stručně zde zaznělo, že náklady na státní rozpočet by nebyly vysoké a činily by pouze cca 120.000,- Kč (což je údaj z důvodové zprávy); náklady novelou dotčených právnických osob však již hodnoceny a dokonce ani odhadovány nebyly. Lze však s jistotou předpokládat, že takové náklady by byly značně vyšší. Důvodová zpráva se tomuto problému prakticky nevěnuje a toliko stručně uvádí: „*Náklady lze očekávat s rozšířením compliance programů.*“. Dle stanoviska SP ČR přitom: „*Významné rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob prakticky na všechny trestné činy tak bude podle ohlasů z členské základny SP ČR znamenat **další mnohamilionové náklady podnikatelského sektoru na implementaci odpovídajících vnitřních pravidel a organizaci dalších speciálních školení v této oblasti.***“ [12]. Dle autora článku by tedy měla tato skutečnost být také více akcentována v rámci legislativního procesu. Nezbývá proto než doufat, že v ústavně právním výboru PS bude tento argument patřičně zohledněn.

V této souvislosti je potřeba říci, že problém vlastně není v tom, zda má být rozsah kriminalizace právnických osob spíše širší či nikoli, ale v tom jakým způsobem se tak děje, respektive jakým způsobem dochází k nastavení koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Jedná se totiž o otázku jakési legislativní kultury, jakož i právní jistoty. Již zde bylo naznačeno, že přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob předcházely poměrně dlouhé diskuze. První návrh zákona zavádějícího trestní odpovědnost právnických osob zde dokonce byl již v roce 2004. Není tedy pochyb, že zde byl dostatek prostoru pro zvážení toho jakou koncepci a tedy i jaký rozsah trestní odpovědnosti právnických osob zvolit. Z tohoto pohledu se tedy nejeví jako správné teprve po třech letech účinnosti zákona o trestní odpovědnosti takto radikálně měnit přímo jeho koncepci a tím pádem i *de facto* postihovat ty právnické osoby, které se zodpovědně během této doby snažily nastavit své Criminal Compliance programy, a to v legitimním očekávání, že zvolená koncepce zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nebude s ohledem na jeho „mládí“ v nejbližší době zásadně měněna.

S ohledem na krátkou účinnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a s tím spojenou absenci praktických zkušeností při jeho aplikaci, tedy zatím není reálný důvod pro jeho tak drastickou změnu. V této souvislosti je vhodné upozornit také na určitou nesrovnalost obsaženou v důvodové zprávě k navrhované novele. Mluví se zde totiž o zatím nízké četnosti stíhání právnických osob a z důvodové zprávy vyznívá, že navrhovaná změna úpravy by toto měla zlepšit. Nicméně následně je v samotné důvodové zprávě konstatováno, že obdobně nízká je četnost stíhání právnických osob například také v Rakousku, kde však mohou být právnické osoby trestně odpovědné v zásadě za všechny trestné činy. V tomto ohledu obsah důvodové zprávy působí jako určitý protimluv. Je zřejmé, že jde především o to, jak se prakticky budou k tomuto problému stavět orgány činné v trestním řízení. I z tohoto důvodu se jako vhodnější jeví s výraznějšími změnami

rozsahu kriminalizace právnických osob vyčkat až do chvíle, kdy se praxe v této oblasti bude mít možnost ustálit.

Jak již zaznělo výše, v tuto chvíli vůbec není jisté, zda bude novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob schválena v tom znění, ve kterém byla předložena vládou. Nicméně vše naznačuje tomu, že k určitému rozšíření rozsahu kriminalizace právnických osob skutečně dojde. V rámci přijímání takovýchto změn by pak, dle autora článku, měly být zohledněny i jejich dopady na Criminal Compliance právnických osob. Právnickým osobám pak lze zase doporučit, aby tyto případné legislativní změny důsledně sledovaly a patřičně aktualizovaly své Criminal Compliance programy.

Mgr. Ondřej Cibák,
advokátní koncipient

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

[1] Srov. - dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[2] Zákon č. [141/2014](#) Sb., kterým se mění zákon č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. [105/2013](#) Sb.

[3] Konkrétně jde o znásilnění (§ 185 TrZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TrZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TrZ). Trestný čin lichvy (§ 218 TrZ) pak byl vložen na základě pozměňovacího návrhu Ústavněprávního výboru.

[4] Dle důvodové zprávy k zákonu č. [141/2014](#) Sb. jde konkrétně o požadavek uvedený v článku 12 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

[5] Novela je dostupná na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[6] Viz bod 1.5. Popis cílového stavu v důvodové zprávě, která je dostupná např. - dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[7] JELÍNEK, Jiří. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie, ročník 2014, číslo 9, s. 15 - 21.

[8] Vše na - dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[9] Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[10] Připomínky ČAK k novele zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[11] Stanovisko SP ČR k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnost právnických osob a řízení proti nim (zákon o trestní odpovědnosti právnických osob), dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[12] Viz Stanovisko SP ČR.

Další články:

- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)